

ПЕДАГОГІКА. ПСИХОЛОГІЯ. МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

ФРАНКОМОВНЕ ДІАЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ АНАЛІЗУ

Яковенко-Глушенкова С. В.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті проаналізовано, узагальнено, а також систематизовано сучасні вітчизняні та зарубіжні наукові підходи до визначення кількісних і якісних показників рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні. Результати дослідження можуть бути використані викладачами ВНЗ на початковому ступені навчання студентів філологічних спеціальностей, а також студентами з метою самоконтролю навчальних досягнень.

Ключові слова: студенти філологічних спеціальностей, франкомовна компетентність, діалогічне мовлення, якісні та кількісні показники.

В статье сделан анализ, обобщение, систематизация современных отечественных, а также зарубежных подходов к определению количественных и качественных показателей уровня развития компетентности студентов филологических специальностей в диалогической речи. Результаты исследования могут быть использованы преподавателями вузов на начальном этапе обучения студентов филологических специальностей, а также студентами для самоконтроля учебных достижений.

Ключевые слова: студенты филологических специальностей, франкоязычная компетентность, диалогическая речь, количественные и качественные показатели.

The article deals with the analyses, synthesis, classification of modern national and foreign views on quality and quantity indicators of students-philologists' French dialogical speech competence level. The results of these researches can be used in practice by professors who teach the first years students-philologists and by students themselves.

Key words: students-philologists, French language competence, dialogical speech, quality and quantity indicators.

Сьогодні у вітчизняній та зарубіжній науковій думці надається перевага компетентнісному підходу до визначення цілей і мети професійної підготовки фахівців різних сфер діяльності. У контексті компетентнісного підходу визначено вимоги до якості підготовки спеціалістів у державних стандартах, освітньо-кваліфікаційних характеристиках, типових і робочих програмах з профільних і загальноосвітніх навчальних дисциплін.

У період активного залучення нашої країни до світових інтеграційних процесів, необхідності зростання рівня конкурентоспроможності вітчизняних фахівців на міжнародному ринку праці, переходу освіти від концепції знань до концепції компетенцій / компетентностей особливого значення компетентнісний підхід набуває і в підготовці студентів філологічних спеціальностей, цілі професійної підготовки яких спрямовані саме на практичне оволодіння іноземною мовою в іншомовному спілкуванні. Оскільки професійна діяльність студентів філологічних спеціальностей реалізується через різні аспекти спілкування, формування іншомовної компетентності визначається як стратегічне завдання їх професійної підготовки.

Особливість формування іншомовної компетентності студентів саме філологічних спеціальностей полягає в її комплексності та багатоаспектності: формування фонетичної,

лексичної, граматичної, орфографічної компетентності, компетентності в аудіюванні, говорінні (представленому двома видами мовленнєвої діяльності: діалогічним і монологічним мовленням), письмі, читанні (написання і читання творів різних жанрів, стилів). Саме тому питання формування іншомовної компетентності у студентів філологічних спеціальностей уже на початковому етапі навчання потребує уваги науковців різних сфер діяльності – психологів, лінгвістів, педагогів і методистів та інших.

Варто зазначити, що сьогодні значна кількість досліджень присвячена теоретико-практичним засадам формування професійно орієнтованої іншомовної компетентності студентів нефілологічних спеціальностей (висвітлено у працях В. М. Александрова, Л. В. Бондар, І. А. Волошинової, І. А. Вереїтіної, Н. Л. Драб, С. Е. Кіржнер, І. Б. Коменської, О. І. Коменського, Г. В. Кравчук, Л. Я. Личко, Т. Д. Лобанової, Н. В. Майєр, Л. О. Максименко, О. М. Метьолкіної, І. О. Сімкової, О. М. Огуй, Я. В. Окопної, О. Б. Тарнопольського, І. А. Федорової). Питання розвитку іншомовної компетентності у студентів філологічних спеціальностей досліджено Н. Ф. Бориско, І. П. Задорожною, Ю. М. Кажан, М. В. Климентієвою, О. С. Конотоп, М. В. Паустовською, В. С. Пашук, Л. Д. Орловською, В. В. Черниш. Особливості формування різних аспектів франкомовної компетентності у студентів філологічних спеціальностей на різних ступенях навчання відображено у наукових здобутках Л. В. Ананьєвої, Д. А. Руснак, І. І. Липської, О. О. Української, J.-P. Cuq, F. Grossman, A. Polguire, V. Pottier, M. Pendax, H. Boyer, G. Vigner.

Водночас, незважаючи на наявність значної кількості наукових праць з формування іншомовної компетентності студентів різних спеціальностей, недостатньо розробленим залишається питання визначення показників рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні на початковому ступені навчання (I-II курси), що і зумовило актуальність нашого дослідження.

Метою статті є проаналізувати, узагальнити й систематизувати сучасні вітчизняні та зарубіжні підходи до визначення показників рівня сформованості компетентності студентів філологічних спеціальностей в діалогічному мовленні на початковому ступені навчання французької мови (I-II курсах).

У науковій літературі немає єдиного підходу до класифікації показників рівня сформованості іншомовної компетентності у діалогічному мовленні. Більшість учених віддають перевагу поділу показників на кількісні та якісні.

Серед кількісних показників сформованості іншомовної компетентності виділяють: темп мовлення (Н. В. Єлукіна, Е. Л. Носенко, В. Zellner), тривалість хезитаційних пауз (маркованих і немаркованих), кількість повторів, фальстартів (Л. К. Орловська, Н. Ф. Бориско), обсяг висловлювання – кількість слів, фраз, реплік (Л. Я. Личко, Ю. А. Петрусевич).

До якісних показників рівня сформованості іншомовної компетентності в діалогічному мовленні науковці відносять психолінгвістичні та лінгвістичні. Адже першорядний якісний показник рівня сформованості іншомовної компетентності зокрема на початковому ступені навчання є мовна коректність. Вона характеризується правильністю й адекватністю вживання граматичних структур, лексичних одиниць, синтаксичних, фонетичних і морфологічних засобів. Що ж до іншомовної компетентності в діалогічному мовленні, то О. О. Довгаль підкреслює важливість врахування рівня сформованості у студентів філологічних спеціальностей уміння використовувати в діалогічному мовленні мовні кліше, стягнені конструкції та згорнуті синтаксичні засоби [3, с. 183]. Зазначимо, що для визначення рівня сформованості іншомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні особливого значення набуває якісний показник коректності вживання фонетичних засобів, що відображується у дотриманні норм ритму (Т. В. Сирая), мелодики, інтенсивності, артикуляції звуків – голосних і приголосних (А. В. Долина, В. М. Гутник).

Психолінгвістичні показники в науковій літературі досить часто класифікують як психологічні. Але ми вважаємо перший термін точнішим, оскільки він детермінує передачу за допомогою лінгвістичних засобів психологічних процесів, що виражають наміри, ставлення суб'єкта мовлення до об'єкта мовлення й співрозмовника. Психолінгвістичні показники рівня сформованості іншомовної компетентності характеризують інтерактивність, ситуативність, комунікативність, реакційність, ініціативність, умотивованість, зверненість, плановість, модальність, емоційність мовлення (Л. В. Ананьєва, Н. Ф. Бориско, О. О. Довгаль, С. Е. Кіржнер, Л. Я. Личко, Л. О. Максименко, О. О. Українська).

Деякі науковці серед показників рівня сформованості іншомовної компетентності в усному мовленні виділяють враження екзаменатора від висловлення студента. Ми вважаємо цей критерій суб'єктивним. Адже його оцінка залежить від індивідуальних характеристик екзаменатора: його статусу, інтересів, ставлення до студента, теми висловлення тощо. Саме тому вважаємо недоречним брати його до уваги під час об'єктивного визначення рівня сформованості іншомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей в усному, зокрема діалогічному, мовленні.

Узагальнюючи наявні наукові підходи до визначення рівня сформованості іншомовної компетентності в усному мовленні, ми виділили дві групи ознак, що характеризують рівень сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні: психолінгвістичні та лінгвістичні.

Психолінгвістичні ознаки рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні характеризують його вмотивованість, ситуативність і зверненість.

Умотивованість мовлення визначає, передусім, ступінь досягнення комунікативної мети діалогу (проінформувати, розпитати, ініціювати до дії тощо). Водночас, виступаючи ступенем зацікавленості суб'єкта мовлення в темі розмови, вмотивованість є індикатором ініціативності, тобто вміння ініціювати (починати, розвивати) тему розмови. Вмотивованість діалогічного мовлення визначається за характером реплік, що можуть бути:

- ініціативними (ініціюють до дії, роздумів тощо): *Allons au cinéma ce soir?*
- реактивними (передбачають лише реакцію-відповідь на попередню репліку співрозмовника і мають стверджувальний характер): *Oui, c'est une bonne idée.*
- реактивно-ініціативними (вміщують реакцію-відповідь на попередню репліку співрозмовника і запитання – ініціацію до нових дій, роздумів): *Oui, c'est une bonne idée, alors qui va réserver les billets?*

Ситуативність мовлення відображає адекватність кожної репліки діалогу ситуації загалом, а також попередній репліці співрозмовника зокрема. Таким чином, ситуативність діалогічного мовлення є показником плановості мовлення, що виступає ознакою логічного, поступового викладу думок обох співрозмовників.

Зверненість мовлення визначає адресування реплік діалогу до конкретної особи і детермінує їх "особовий" ("персональний") характер. Показником зверненості франкомовної компетентності в діалогічному мовленні слугує апелювання, адресування реплік до конкретного співрозмовника: *Il fait beau! (зверненість відсутня) – Que penses-tu du temps d'aujourd'hui? Il fait beau, n'est-ce pas? (зверненість присутня).*

Серед лінгвістичних ознак рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні вважаємо доречним визначити кількісні, кількісно-якісні та якісні характеристики.

Спираючись на вимоги "Типової програми з французької мови для університетів та інститутів" [10], де тривалість звучання усного висловлювання є чітко детермінованим кількісним показником навчальних досягнень студентів, ми визначили, що високий рівень

сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні наприкінці першого курсу передбачає 2 – 3 хвилини звучання всього діалогу, наприкінці другого курсу – 5 – 6 хвилин звучання.

Ми підтримуємо думку науковців про те, що паузи є природною зупинкою в мовленнєвому потоці. Їх наявність у мовленні зумовлена, передусім, фізіологічними факторами. Водночас вони виконують у мовленні смислову й емоційну функції [1]. Паузи тривалістю 2–3 секунди є природними [2]. Паузи тривалістю 4 і більше секунд у науковій літературі прийнято називати хезитаційними. Їх наявність свідчить про психічний стан мовця: хвилювання, збудження, роздуми тощо. Беручи до уваги функції хезитаційних пауз у мовленні, які детально описані та класифіковані О. О. Українською [11], ми вважаємо доречним визначити їх за кількісно-якісними ознаками. Так, високий рівень сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні передбачає відсутність хезитаційних пауз, а їх можлива наявність у невеликому обсязі є виправданою: вони є марковані і живаються з метою привернути увагу співрозмовника, а також допомагають логічно структурувати висловлення: *Tiens, on va au cinéma ce soir ? ... Alors, tu refuses ?*

Ми також класифікували фальстарту як кількісно-якісні показники рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні. Адже їх наявність може визначатися кількістю, а також впливати на якість висловлення: заважати зв'язності та вмотивованості мовлення. Відсутність фальстартів характеризує високий рівень сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні на всіх ступенях навчання. Однак варто підкреслити, що фальстарту з метою самокорекції є позитивною ознакою мовлення, зокрема на першому курсі, що свідчить про вмотивованість студента до вивчення мови, свідоме ставлення до навчання, але його практичні навички застосування отриманих теоретичних знань є ще недостатньо автоматизованими.

Що ж до темпу французького мовлення, то беручи до уваги те, що французька мова є другою у світі за швидкістю [15], а також той факт, що темп мовлення має індивідуальний характер і залежить від психічного розвитку особистості та жанру висловлювання [2], ми вважаємо неможливим визначити його за чітко детермінованими кількісними ознаками на початковому ступені навчання (I–II курси). Водночас ми погоджуємося з думкою Е. Л. Носенко про те, що повноцінне іншомовне мовлення неможливе без автоматизованого здійснення мовленнєвих операцій, ознакою якого є саме швидкість здійснення цих операцій [6]. Саме тому темп мовлення визначаємо як кількісно-якісний показник франкомовної компетентності в діалогічному мовленні, високий рівень сформованості якої наприкінці першого курсу передбачає наближення темпу французького мовлення до темпу мовлення рідною мовою, а наприкінці другого курсу навчання – вже до темпу мовлення носіїв мови.

Якісні характеристики лінгвістичних ознак франкомовної компетентності в діалогічному мовленні визначають рівень сформованості у студентів філологічних спеціальностей знань про систему мови, а також умінь і навичок їх практичного застосування, що знаходить своє відображення у фонетичному, лексичному, граматичному, зокрема синтаксичному оформленні мовлення. Саме тому серед якісних характеристик франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні ми виділили такі групи показників: фонетичні, граматичні, синтаксичні, лексичні засоби.

Фонетичні показники рівня сформованості франкомовної компетентності в діалогічному мовленні визначають рівень оволодіння засобами просодії (ритмом, мелодикою) і фонематичними засобами (реалізація зв'язування, зчеплення, зіяння, коректна артикуляція голосних і приголосних звуків, диференціація довгих, напівдовгих і коротких голосних). Охарактеризуємо ці показники докладніше.

Ритм французької мови характеризується динамічністю, що передається інтенсивністю й утворюється за рахунок періодичного чергування сильних і слабких складів у межах однієї ритмічної групи. Таке чергування сильних і слабких складів у французькій мові відбувається внаслідок того, що наголос виконує організуючу функцію і може групувати навколо себе обмежену кількість ненаголошених складів. Характерною рисою французької мови є також те, що останній склад ритмічної групи є завжди наголошеним: він – сильний. А точне дотримання чергування наголошених і ненаголошених складів зумовлює чітку, нередуковану вимову як наголошених, так і ненаголошених складів. Варто зауважити, що, загалом, у французькому мовленні віддається перевага висхідному ритму [1, с. 124–127].

Що ж до мелодики, руху основного тону голосу [13], то вона відіграє особливу роль у формуванні усного мовлення саме у французькій мові. Виконуючи модальну, демаркативну, контрактивну, експресивну функції, саме мелодика надає фразі синтаксичного і семантичного значення, тоді як, наголос, формуючи фразу, має фіксоване місце і відносно меншу інтенсивність [5, с. 269–271].

Французькому мовленню притаманні зв'язування, зчеплення і з'яння, що формують специфічну тональність смислових єдностей та мовлення загалом. Завдяки цим мовленнєвим явищам реалізується закон фонетичної гармонії звучання, що в науковій літературі прийнято називати французьким *legato* [1]. Оволодіння зв'язуванням, зчепленням і з'янням вимагає від студентів регулярних тренувань артикуляції, мелодики, фонематичного й інтонаційного слуху, а також перебудову їх фразових стереотипів. Саме це зумовило виділення цих мовленнєвих явищ в окремий якісний показник рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні.

Ми визнаємо, що частота реалізації зв'язування залежить від стилю мовлення. У спонтанному мовленні неформального стилю вона зменшується, тоді як у формальному мовленні, навпаки, зростає [12, с. 95]. Беручи до уваги основну мету дослідження рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні на початковому ступені навчання (виявити досягнення та недоліки, що вимагають доопрацювання), а також вид досліджуваного мовлення (діалогічний, що є менш формальним за своїм стилем, ніж монологічне мовлення), вважаємо доречним звернути увагу на коректність реалізації студентами насамперед обов'язкового зв'язування.

Серед фонематичних засобів, що визначають рівень сформованості франкомовної компетентності в діалогічному мовленні, особливе місце займає показник коректності артикуляції голосних і приголосних звуків. Беручи до уваги саме філологічну спеціалізацію студентів, франкомовну компетентність у діалогічному мовленні яких ми досліджуємо, звертаємо особливу увагу на диференціацію голосних переднього і заднього рядів, відкритих і закритих, чистих і носових, правильність вимови яких впливає на семантику слова, що вимовляється (*haute – hotte; cas – quand; pente – ponte; bon – bonne*). Ми також звернули увагу на такі особливості вокалізму французької мови: відсутність редукції пояснює чіткість вимови усіх голосних у мовленнєвому потоці, тоді як, коли відсутність дифтонгів сприяє однорідності всіх голосних звуків. Саме тому французькі голосні звучать від початку до кінця однаково чисто, без призвуків [1; 5; 13; 14].

Диференціація довгих, напівдовгих і коротких голосних залежить від їхньої позиції в ритмічній групі та фонетичної еволюції слова [5; 14]. Так, у французькій мові один і той самий голосний звук може бути довгий, напівдовгий і короткий залежно від його позиції в ритмічній групі: *La table est ronde (довгий)*. – *On nous a offert des serviettes rondes (напівдовгий) et carües*. – *Le ballon est rond (короткий)*. Саме це зумовило виділення коректності вимови довгих, напівдовгих і коротких голосних в окремий показник рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні.

Система приголосних звуків французької мови значно відрізняється від системи приголосних української мови, саме тому вимагає зусиль студентів під час опанування та особливої уваги викладача під час практичних занять, а також екзаменатора під час дослідження рівня сформованості франкомовної компетентності у студентів лінгвістичних спеціальностей, зокрема на початковому ступені навчання. Так, система приголосних звуків французької мови має низку особливостей, що потребують уточнення. По-перше, вона характеризується відсутністю палаталізації: приголосні не пом'якшуються перед голосними переднього ряду. По-друге, приголосні в кінцевому положенні не оглушуються. По-третє, чіткість кінцевих приголосних у французькій мові забезпечується також завдяки досить енергійному розмиканню. В українській мові розмикання – слабке. Особливу групу звуків французької мови формують напівголосні-напівприголосні (*fruit, voiture*), коректна артикуляція яких також вимагає від студентів додаткових тренувань [1; 5; 13; 14].

Грамаітичні засоби, як якісний показник лінгвістичних ознак рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні, передбачають адекватність (доречність) і коректність (правильність) вживання іменних частин мови (іменника, прикметника, займенника, прислівника); коректність уживання прийменників; адекватність і коректність уживання форм дієслова; діапазон (різноманіття) і коректність грамаітичних структур.

Оскільки запропоновані нами показники є дійсними для визначення рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні на початковому ступені навчання, то обсяг грамаітичних засобів, адекватність і коректність яких може бути оцінена, визначаються екзаменатором відповідно до обсягу вивченого матеріалу за робочою програмою з французької мови. Адже очевидним є факт, що обсяг грамаітичних засобів, які знає і вміє застосовувати у французькому усному мовленні студент філологічних спеціальностей на початку, всередині та наприкінці першого курсу, суттєво відрізняється (так само і на другому курсі).

Синтаксичні засоби як показник рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні передбачають оцінку рівня коректності порядку слів у розповідному, питальному, окличному реченнях. Беручи до уваги особливості діалогічного мовлення як менш формального стилю мовлення, допускаємо заміщення складної інверсії в питальному реченні на спрощені конструкції, що характеризують розмовний стиль мовлення: *Marie va-t-elle au cinéma ce soir? – Est-ce que Marie va au cinéma ce soir?; Où vas-tu? – Tu vas où?*

Лексичні засоби як показник сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні передбачають оцінку рівня оволодіння діапазоном лексичних одиниць і мовних кліше. Адже їх різноманіття буде змінюватися у міру вивчення нових тем і збагачення лексичного запасу студентів. Що ж до мовних кліше, їх використання в діалогічному мовленні є водночас показником рівня сформованості лексичної та лінгвосоціокультурної компетентностей, що разом з іншими складовими формують комунікативну компетентність студентів філологічних спеціальностей як одного з критеріїв їхньої професійної майстерності. Зазначимо, що оволодіння мовними кліше може бути другорядною метою навчального заняття (мовні кліше привітання, подяки тощо не потребують додаткового пояснення і засвоюються по мірі вивчення основного мовного матеріалу), або ж формуватися цілеспрямовано: у цьому випадку потребують додаткових пояснень і тренувань.

Еліптичні форми як характерна риса саме діалогічного мовлення також виділена нами як один із якісних показників рівня сформованості франкомовної компетентності в діалогічному мовленні, оскільки вони є характерною рисою діалогічного мовлення як неформального стилю спілкування: *Combien de stylos as-tu? – Juste trois (замість J'ai trois stylos).*

Таким чином, обіймаючи усі аспекти функціонування мови, проведене нами дослідження дає можливість за виділеними показниками об'єктивно і комплексно визначити рівень сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні. Показники рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні на початковому ступені навчання систематизовано в табл. 1.

Проведене нами дослідження показників рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні може бути використане викладачами ВНЗ під час контролю якості знань студентів і набутих ними мовленнєвих навичок, а також студентами під час самоконтролю рівня навчальних досягнень. Але воно не вичерпує усіх аспектів питання. Перспективами подальших наукових пошуків є розроблення об'єктивної та доступної системи показників і оцінювання рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у монологічному мовленні й аудіюванні.

Таблиця 1

Показники рівня сформованості франкомовної компетентності студентів філологічних спеціальностей у діалогічному мовленні на початковому ступені навчання

Ознаки	Характеристика	Показник				
Психолінгвістичні	Умотивованість	Характер реплік		Ініціативні		
				Реактивні		
				Реактивно-ініціативні		
	Ситуативність	Відповідність комунікативній ситуації		Заданій ситуації		
				Попередній репліці		
	Зверненість	Спонукальні речення				
		Адресування реплік до конкретного співрозмовника				
Лінгвістичні	Якість	Кількісні	Кількість реплік			
		Кількісно-якісні	Гезитаційні паузи марковані / немарковані			
			Фальстарты			
			Темп мовлення			
		Фонетичні засоби	Засоби просодії	Ритм (наголос слова / ритмічної групи / синтагми)		
				Мелодика		
		Фонематичні засоби		Мовленнєві явища у смислових єдностях (зв'язування / зчеплення / з'яння)		
				Артикуляція звуків голосних / приголосних		
				Диференціація коротких/довгих голосних		
		Грамматичні засоби		Адекватність і коректність іменних частин мови (іменники, прикметники, займенники, прислівники)		
				Коректність прийменників		
				Адекватність і коректність форм дієслова		
		Діапазон (різноманіття) і коректність граматичних структур				
Синтаксичні засоби		Порядок слів у розповідному реченні				
		Порядок слів у питальному реченні				
Лексичні засоби		Діапазон (різноманіття) лексичних одиниць				
		Використання мовних кліше				
		Еліптичні форми				

Література

1. Андрієвська Е. М. Сучасна французька вимова. Теорія і практика : навчальний посібник / Елла Миколаївна Андрієвська, Марія Яківна Дем'яненко. – К. : Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2004. – 225 с.
2. Бориско Н. Ф. Обучение устной монологической речи с использованием видеодиаграммы в интенсивном курсе на начальном этапе языкового вуза (на материале немецкого языка) : дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Наталья Федоровна Бориско. – К.:КГПИИЯ, 1987. – 226 с.
3. Довгаль О. О. Вміння діалогічного мовлення як об'єкти тестового контролю (мовний ВУЗ, початковий ступінь навчання) / О. О. Довгаль // Проблеми сучасної методики навчання іноземних мов: Вісник КНЛУ. Серія “Педагогіка та психологія”. – 1998. – Вип. 1. – С. 181–187.
4. Гутник В. М. Критерії оцінювання рівня сформованості фонетичної компетенції перед, після і під час проведення комунікативного вступного корективного курсу (ВКК) / В. М. Гутник // Вісник КНЛУ. Серія “Педагогіка та психологія”. – 2012. – Вип. 21. – С. 194–199.
5. Комірна Є. В. Теоретична фонетика французької мови (Phonétique théorique du français): навч. посібник / Євгенія Віталівна Комірна. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2011. – 421 с.
6. Носенко Э. Л. Об использовании некоторых темпоральных характеристик речи для объективного установления уровня владения иноязычной речью / Элеонора Львовна Носенко // Иностранные языки в школе. – № 5. – С. 48–58.
7. Палюк Л. Г. Психолінгвістическа характеристика усного делового общения специалистов банковской сферы / Л. Г. Палюк // Проблеми сучасної методики навчання іноземних мов: Вісник КНЛУ. Серія “Педагогіка та психологія”. – 1998. – Вип. 1. – С. 4450.
8. Скалкин В. Л. Обучение диалогической речи. – К. : Рад. школа, 1989. – С. 3238.
10. Типова програма з французької мови для університетів та інститутів (п'ятирічний курс навчання) / [уклад. Валентина Іванівна Мельник, Анатолій Петрович Максименко та ін.]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2004. – 230 с.
11. Українська О. О. Методика тестування сформованості мовленнєвої компетенції майбутніх викладачів у говорінні французькою мовою: дис... канд. пед. наук: 13.00.02 / Ольга Олексіївна Українська. – К. : КНЛУ, 2009. – 300 с.
12. Lambert-Drache M. Sur le bout de la langue: introduction au phonétisme français / M. Lambert-Drache. – Toronto : Canadian Scholars' Press Inc., 1997. – 142 p.
13. Léon M., Prononciation du français / Monique Léon, Pierre Léon. – P. : Didier, 1997. – 129.
14. Martinet A., Walter H. Dictionnaire de la prononciation française dans son usage réel / André Martinet, Henriette Walter. – P. : SELAF, 1979. – 559 p.
15. Zellner B. Caractérisation et prédiction du débit de parole en français. Une étude de cas // Brigitte Zellner. Thèse présentée à la Faculté des Lettres de l'Université de Lausanne pour obtenir le grade de Docteur es Lettres. – Lausanne. – 1998. – 164 p. [електронний ресурс] http://www.uniger.ch/BrigitteZellnerKeller/Brigitte_ZellnerKeller_files/Publications/Zellner_Dissertation.pdf